

Valstybinio audito ataskaitos santrauka

PEDAGOGŲ KVALIFIKACIJOS TOBULINIMAS

2016 m. gegužės 10 d. Nr. VA-P-50-3-5

SANTRUMPOS IR SĄVOKOS

EBPO – Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija.

ISCED – švietimo programų lygmenys.

PISA (angl. *Programme for International Student Assessment*) – tarptautinis penkiolikmečių tyrimas, organizuojamas ir koordinuojamas Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (angl. *Organization for Economic Co-operation and Development, OECD*).

Akreditavimas – procedūra, kurios metu įgaliota institucija pripažįsta, kad įvertinta švietimo programa, švietimo teikėjas atitinka nustatytus reikalavimus¹.

Bendrasis ugdymas – pradinis ugdymas, pagrindinis ugdymas, vidurinis ugdymas².

Institucinio lygio programa – valstybinės švietimo politikos įgyvendinimui užtikrinti vietose (regione, savivaldybėje, mokykloje), švietimo naujovių plėtrai ir sėkmingos patirties sklaidai skirta programa, kurios trukmė ne mažesnė kaip 18 akademinė valandų³.

Bendrojo lavinimo mokyklos veiklos kokybės įsivertinimas – sistemingas veiklos ir rezultatų naudingumo tyrimas, padedantis nustatyti, kaip pasiekiami mokyklos strateginio plano, metinės veiklos programos tikslai ir kokius tikslus mokykla gali kelti į ateitį⁴.

Neformalusis švietimas – švietimas pagal įvairias švietimo poreikių tenkinimo, kvalifikacijos tobulinimo, papildomos kompetencijos įgijimo programas, išskyrus formaliojo švietimo programas⁵.

Mokyklų veiklos kokybės išorinis vertinimas – formuojamasis mokykloje vykstančių procesų vertinimas, teikiantis informaciją, mokyklos veiklai koreguoti ir jos rezultatams gerinti.

Pedagogo kvalifikacija – Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka pripažįstama asmens turimų kompetencijų arba profesinės patirties ir turimų kompetencijų, reikalingų mokiniams ugdyti, visuma⁶.

Kvalifikacijos tobulinimas – neformalusis švietimas ir savišvieta, kuriais siekiama įgyti, plėtoti profesinei veiklai reikalingas kompetencijas⁷.

Kvalifikacijos tobulinimo įstaiga – švietimo įstaiga ar kitas švietimo teikėjas, turintis teisę vykdyti valstybinių ir savivaldybių mokyklų vadovų, jų pavaduotojų ugdymui, ugdymą organizuojančių skyrių vedėjų, mokytojų, pagalbos mokiniui specialistų kvalifikacijos tobulinimą⁸.

¹ Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 1991-06-25 Nr. I-1489 (2011-03-17 įstatymo Nr. XI-128 redakcija), 2 str. 1 d.

² Ten pat, 2 str. 2 d.

³ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007-11-23 įsakymu Nr. ISAK-2275 patvirtintas Mokyklų vadovų, jų pavaduotojų ugdymui, ugdymą organizuojančių skyrių vedėjų, mokytojų, pagalbos mokiniui specialistų kvalifikacijos tobulinimo programų akreditavimo tvarkos aprašas, 2 p.

⁴ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2009-03-30 įsakymu Nr. ISAK-607 patvirtintos Bendrojo lavinimo mokyklos veiklos kokybės įsivertinimo rekomendacijos.

⁵ Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2011-03-17 įstatymo Nr. XI-128 redakcija, 2 str. 17 d.

⁶ Ten pat, 2 str. 20 d.

⁷ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007-03-29 įsakymu Nr. ISAK-556 patvirtinti Valstybinių ir savivaldybių mokyklų vadovų, jų pavaduotojų ugdymui, ugdymą organizuojančių skyrių vedėjų, mokytojų, pagalbos mokiniui specialistų kvalifikacijos tobulinimo nuostatai, 2 p.

Kvalifikacijos tobulinimo renginys – veikla pagal kvalifikacijos tobulinimo programą⁹.

Nacionalinio lygio programa – Ministerijos užsakymu parengta valstybinės švietimo politikos strateginėms kryptims įgyvendinti skirta programa, kurios trukmė ne mažesnė kaip 30 akademinų valandų¹⁰.

Rezultatas – mokinių pasiekimai (mokinių įgytų bendrųjų ir dalykinių kompetencijų visuma) ir pažanga (per tam tikrą laiką pasiektas lygis, atsižvelgiant į mokymosi startą bei asmenines raidos galimybes, mokiniui optimalų tempą ir bendrosiose ugdymo programose numatytus reikalavimus)¹¹.

Pedagogas – asmuo, įgijęs aukštąjį (aukštesnįjį, įgytą iki 2009 metų, arba specialųjį vidurinį, įgytą iki 1995 metų) išsilavinimą ir pedagogo kvalifikaciją¹².

Prilyginta akredituotai programa – institucijos, kurios kvalifikacijos tobulinimo veikla akredituota pagal Institucijų, vykdančių mokytojų ir švietimo pagalbą teikiančių specialistų kvalifikacijos tobulinimą, veiklos vertinimo ir akreditacijos taisykles, įvertinta programa¹³.

Savišvieta – savarankiškas mokymasis, kuris remiasi asmens iš įvairių šaltinių gaunamomis žiniomis ir jo praktine patirtimi¹⁴.

Standartizuoti testai – vertinimo įrankiai, kurių tikslas sudaryti sąlygas mokykloms ir mokytojams savarankiškai ir objektyviai įsivertinti savo mokinių mokymosi pasiekimus, rinkti grįžtamojo ryšio informaciją, reikalingą ugdymo kokybei ir vadybai gerinti¹⁵.

Švietimo teikėjas – mokykla, laisvasis mokytojas arba kitas švietimo teikėjas (įstaiga, įmonė, organizacija, taip pat valstybės narės juridinis asmuo ar kita organizacija, ar jų padaliniai, įsteigti Lietuvos Respublikoje, kuriems švietimas nėra pagrindinė veikla), Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka turintys teisę vykdyti švietimą¹⁶.

⁸ Ten pat.

⁹ Ten pat.

¹⁰ Mokyklų vadovų, jų pavaduotojų ugdymui, ugdymą organizuojančių skyrių vedėjų, mokytojų, pagalbos mokiniui specialistų kvalifikacijos tobulinimo programų akreditavimo tvarkos aprašas, 2 p.

¹¹ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2015-12-21 įsakymu Nr. V – 1308 patvirtintos Geros mokyklos koncepcijos, 13.1. p.

¹² Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2011-03-17 įstatymo Nr. XI-128 redakcija, 2 str. 19 d.

¹³ Ten pat.

¹⁴ Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2011-03-17 įstatymo Nr. XI-128 redakcija, 2 str. 22 d.

¹⁵ <http://www.nec.lt/342/>

¹⁶ Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2011-03-17 įstatymo Nr. XI-128 redakcija, 2 str. 32 d.

SANTRAUKA

Pedagogų profesionalumo didinimas yra vienas strateginių švietimo tikslų. Pedagogų kompetencija ir kvalifikacijos tobulinimas daro didelę įtaką švietimo kokybei, kurios rezultatas yra mokinių pasiekimai ir jų pažanga. Net palyginti nedaug pagerinę mokinių gebėjimai gali turėti šalies ūkiui labai didelę įtaką ir ekonominę naudą ilgoje perspektyvoje¹⁷.

Todėl svarbu yra veiksmingai veikianti ir į rezultatą orientuota pedagogų kvalifikacijos tobulinimo sistema. Įgyvendinant 16-osios Vyriausybės programą, buvo numatyta sukurti kvalifikacijos tobulinimo sistemą, užtikrinančią veiksmingą pagalbą mokiniui, mokytojui, mokyklai, grįstą ne formaliu kvalifikacijos patvirtinimu, o kompetencijų įgijimu, vertinimu ir pripažinimu.

Planuota pedagogų kvalifikacijos tobulinimo sistema nebaigta kurti, todėl Vyriausybės programos nuostata, kuria siekiama 2012–2016 m. sukurti švietimo įstaigų vadovų ir pedagogų kvalifikacijos tobulinimo sistemą, laiku nebus įgyvendinta. Šiam tikslui panaudota 99,8 tūkst. Eur Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų.

Savivaldybių duomenimis, bendrojo ugdymo pedagogų kvalifikacijos tobulinimui (2012–2014 m.) panaudota 4 447,4 tūkst. Eur mokinio krepšelio lėšų. Ministerijos duomenimis, tuo pačiu laikotarpiu įgyvendinant ES paramos 2007–2013 m. projektus panaudota 66 110,0 tūkst. Eur (iš viso 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu 110 767,0 tūkst. Eur). Šios lėšos naudotos nesant patvirtintų pedagogų kvalifikacijos tobulinimo prioritetų ir nesukūrus veiksmingos pedagogų kvalifikacijos tobulinimo sistemos.

Vertinant tarptautiniu mastu, Lietuvos mokinių pasiekimai nėra aukšti – visose PISA tyrimo srityse (gamtamokslio, matematinio raštingumo ir skaitymo gebėjimų) 2012 m. jie statistiškai reikšmingai žemesni už EBPO šalių vidurkį¹⁸ (žr. 3 priedą). 2014 m. Nacionalinio mokinių pasiekimų tyrimo duomenimis¹⁹, padėtis beveik nepasikeitė. Įvardinamos galimos sisteminės reikšmingai negerėjančių mokinių pasiekimų priežastys: nepakankama pedagogų kompetencija, metodinės pagalbos jiems stoka, nesisteminis kvalifikacijos tobulinimas ir kt.²⁰ Tai paskatino atlikti auditą.

Kvalifikaciją tobulina valstybinių, savivaldybių, nevalstybinių ikimokyklinio ugdymo įstaigų, bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo įstaigų pedagogai. Audito metu apžvelgėme visą pedagogų kvalifikacijos tobulinimo sistemą, tačiau išsamiau analizavome ir vertinome bendrojo ugdymo mokyklų pedagogų kvalifikacijos tobulinimą.

Šalyje 2014–2015 mokslo metais buvo 48,6 tūkst. pedagogų, iš jų bendrojo ugdymo mokyklose dirbo 33 tūkst. (68 proc.) mokytojų ir mokyklų vadovų. Šiose mokyklose, kurių yra 1200, mokėsi 345 tūkst. mokinių.

¹⁷ Švietimo problemos analizė. Kaip pagerinti mokinių pasiekimus? PISA tyrimų įžvalgos ir Europos šalių patirtis. 2014 m. spalio, Nr. 8 (113).

¹⁸ http://nec.lt/failai/3954_OECD_PISA2012_rezultatu_pristatymas_2013_12_03.pdf

¹⁹ Nacionalinio egzaminų centro ataskaita „2014 m. nacionaliniai mokinių pasiekimų tyrimai“, 2015 m., 21 psl. Prieiga per internetą http://nec.lt/failai/5763_2014_M_NACIONALINIO_MOKINIU_PASIEKIMU_TYRIMO_ATASKAITA.pdf

²⁰ Švietimo problemos analizė. Valstybinė švietimo strategija 2013–2022 m.: tikslai, problemos, tobulinimo kryptys. 2012 m. spalio, Nr. 17 (81).

Audito tikslas – įvertinti, ar tinkamai įgyvendinamas pedagogų kvalifikacijos tobulinimas.

Audito metu vertinome:

- ar sukurta veiksminga pedagogų kvalifikacijos tobulinimo sistema;
- ar tinkamai organizuojamas pedagogų kvalifikacijos tobulinimas.

Audito subjektas – Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija.

Audito metu duomenis rinkome:

- Švietimo ir mokslo ministerijoje (Mokymosi visą gyvenimą departamento Pedagogų veiklos skyriuje, ES paramos koordinavimo departamento ES paramos įgyvendinimo skyriuje, Ekonomikos departamento Švietimo ekonomikos skyriuje);
- Ugdymo plėtotės centre ir kitose ministerijai pavaldžiose įstaigose, vykdančiose su pedagogų kvalifikacija susijusias funkcijas (Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centre, Švietimo informacinių technologijų centre, Nacionalinėje mokyklų vertinimo agentūroje, Nacionaliniame egzaminų centre, Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centre, Lietuvos kurčiųjų ir neprisigirdinčiųjų ugdymo centre, Lietuvos aklųjų ir silpnaregių ugdymo centre, Lietuvos vaikų ir jaunimo centre, Nacionalinės M. K. Čiurlionio menų mokyklos Meninio ugdymo pedagogų kvalifikacijos tobulinimo centre, Užsienio lietuvių švietimo centre);
- Europos socialinio fondo agentūroje;
- 9 savivaldybių (Kretingos r., Palangos r., Kėdainių r., Alytaus r., Kauno m., Anykščių r., Molėtų r., Ignalinos r., Šalčininkų r.) administracijose, jų teritorijoje esančiose 27-iose mokyklose ir 10-yje akredituotų pedagogų kvalifikacijos tobulinimo įstaigų (2 priedas).

Apklausėme visas savivaldybes ir visas 64 akredituotas pedagogų kvalifikacijos tobulinimo įstaigas dėl pedagogų kvalifikacijos tobulinimo organizavimo ir vykdymo. Analizavome tyrimų duomenis ir užsienio šalių praktiką.

Audituojamas 2012–2015 I pusm. laikotarpis. Analizuojant tendencijas ir pokyčius buvo naudojami ir ankstesnių metų duomenys.

Nustatėme, kad nesukurta planuota pedagogų kvalifikacijos tobulinimo sistema, esamas pedagogų kvalifikacijos tobulinimas neorientuotas į rezultatą, planuojamas ir vykdomas nekryptingai, nevertinamas jo poveikis bei neužtikrinamas rezultatyvus lėšų panaudojimas.

Kadangi nerekomenduojamos veiksmingiausios ir neįteisintos inovatyvios pedagogų kvalifikacijos tobulinimo formos ir būdai pedagogai renkasi pačius neefektyviausius būdus tobulinti kvalifikaciją, o tai, pasak specialistų, nesuteikia pakankamai galimybių įgyti naujų kompetencijų ar veiksmingai tobulinti esamas.

Įvertinę audito metu surinktus įrodymus, pateikiame valstybinio audito išvadas ir rekomendacijas. Tinkamai jas įgyvendinus, būtų sukurta veiksminga pedagogų kvalifikacijos tobulinimo sistema, pedagogų kvalifikacijos tobulinimas būtų planuojamas nustatant jo poreikį, kryptingai įgyvendinamas vadovaujantis prioritetais, užtikrintas periodiškasis poveikio vertinimas valstybės, savivaldybės ir mokyklos lygmenimis bei rezultatyvesnis lėšų panaudojimas.

IŠVADOS

1. Švietimo ir mokslo ministerija neužtikrino nuoseklaus pedagogų kvalifikacijos tobulinimo politikos įgyvendinimo ir nesukūrė veiksmingos pedagogų kvalifikacijos tobulinimo sistemos, nes:
 - 1.1. Sistemingai neatnaujino ir nepriėmė reikalingų su pedagogų kvalifikacijos tobulinimo įgyvendinimu susijusių teisės aktų, nevertino pedagogų kvalifikacijos tobulinimo poveikio ir nenumatė priemonių kaip šį poveikį įvertinti, nepakankamai išsamiai reglamentavo pedagogų kvalifikacijos tobulinimo programas (nacionalinio, institucinio lygio ir kitas), jų įgyvendinimo ir nenumatė poreikio, nepavedė atlikti šių programų įgyvendinimo stebėsenos (1.1., 1.2, ir 1.3 poskyris);
 - 1.2. Nenumatė, kaip pedagogų kvalifikacijos tobulinimas turėtų būti derinamas su kitomis Švietimo įstatyme įvardytomis pagalbos mokytojui ir mokyklai priemonėmis (konsultuojant, atliekant mokyklos veiklos kokybės įsivertinimą ir išorinį vertinimą) ir nacionalinių bei tarptautinių mokinių pasiekimų tyrimų rezultatais (valstybinių brandos egzaminų ir pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimo rezultatai, standartizuoti testai, EBPO PISA, TIMSS ir kt.) (1.4 poskyris);
 - 1.3. Pedagogų kvalifikacijos tobulinimui skyrė finansavimą (savivaldybių duomenimis, bendrojo ugdymo pedagogų kvalifikacijos tobulinimui 2012–2014 m. panaudota 4 447,4 tūkst. Eur mokinio krepšelio lėšų; ministerijos duomenimis, tuo pačiu laikotarpiu įgyvendinant ES paramos 2007–2013 m. projektus panaudota 66 110,0 tūkst. Eur) neįvertinus jo poreikio ir nepatvirtinus prioritetų, neturint visų tikslų duomenų apie šiam tikslui panaudojamas lėšas ir finansavimo šaltinius, pedagogų kvalifikacijos tobulinimą vykdančias įstaigas ir programas (1.5. poskyris).
2. Pedagogų kvalifikacijos tobulinimas organizuojamas nepakankamai veiksmingai, nes:
 - 2.1. Planuojant pedagogų kvalifikacijos tobulinimą ir nustatant jo poreikį, akredituotos pedagogų kvalifikacijos tobulinimo įstaigos ir mokyklos vadovaujasi skirtingais metodais, priemonėmis, vertina skirtingus duomenis (2.1 poskyris).
 - 2.2. Pedagogai renkasi tyrimų duomenimis pačius neefektyviausius būdus tobulinti kvalifikaciją, t. y. vienos dienos ar 6 val. renginius (apie 60 proc. visų pedagogų pasirinktų renginių). Toks trumpalaikis kvalifikacijos tobulinimo būdas anot specialistų nesuteikia pakankamų galimybių įgyti naujų kompetencijų ar veiksmingai tobulinti esamas, pamatuoti jų poveikį pedagogo darbo rezultatams (2.2 poskyris).
 - 2.3. Akredituotos pedagogų kvalifikacijos tobulinimo įstaigos pedagogų kvalifikacijos tobulinimo programų veiksmingumą ir jų įtaką pedagogų darbo kokybei vertina nepakankamai veiksmingais metodais (vertina pagal dalyvių ir lektorių atsiliepimus). Ne visuomet vertinamas šių renginių naudingumas ir grįžtamasis ryšys, kuris suteiktų informacijos ir padėtų veiksmingiau įgyvendinti kvalifikacijos tobulinimą (2.3 poskyris).
 - 2.4. Mokyklos nepakankamai vertina pedagogų kvalifikacijos tobulinimo metu įgytų kompetencijų pritaikymą praktikoje ir mokinių ugdymo kokybei gerinti ir ne visos sieja pedagogų kvalifikacijos tobulinimą su ugdymo rezultatais (2.3 poskyris).

REKOMENDACIJOS

Švietimo ir mokslo ministerijai:

1. Siekiant užtikrinti veiksmingą pedagogų kvalifikacijos tobulinimą ir nacionalinių pedagogų kvalifikacijos tobulinimo prioritetų įgyvendinimą, sistemingai tvirtinant vidutinės trukmės ar ilgalaikius nacionalinius šios srities prioritetus numatyti jų įgyvendinimo priemones (1.1. išvada).
2. Siekiant, kad pedagogų kvalifikacijos tobulinimas būtų įgyvendinamas kryptingai, finansavimą skirti pagal nustatytą pedagogų kvalifikacijos tobulinimo poreikį ir prioritetus (1.3. išvada).
3. Siekiant veiksmingai didinti pedagogų profesionalumą, rekomenduoti veiksmingiausias pedagogų kvalifikacijos tobulinimo formas (2.2 išvada).
4. Siekiant rezultatyviau organizuoti pedagogų kvalifikacijos tobulinimą:
 - 4.1. Numatyti, kad pedagogų kvalifikacijos tobulinimas būtų derinimas su visomis švietimo įstatyme numatytomis pagalbos mokytojui ir mokyklai priemonėmis (konsultuojant, atliekant mokyklos veiklos kokybės įsivertinimą ir išorinį vertinimą ir sudarant pedagogams sąlygas tobulinti kvalifikaciją) (1.2. išvada);
 - 4.2. Numatyti kaip panaudoti nacionalinių bei tarptautinių mokinių pasiekimų tyrimų ir kitų galimų tyrimų rezultatus (1.2. išvada).
5. Siekiant priimti įrodymais pagrįstus sprendimus:
 - 5.1. numatyti vertinti pedagogų kvalifikacijos tobulinimo poveikį valstybės, savivaldybės ir mokyklos lygmenimis (1.1. išvada);
 - 5.2. patvirtinti priemones, kurios padėtų šį poveikį įvertinti valstybės, savivaldybės ir mokyklos lygmenimis (1.1., 2.3. ir 2.4. išvados).
6. Siekiant užtikrinti pedagogų kvalifikacijos tobulinimo paslaugų kokybę, numatyti, kad pedagogų kvalifikacijos tobulinimo paslaugas, įgyvendinant ES struktūrinių fondų projektus, teiktų tik akredituotos pedagogų kvalifikacijos tobulinimo įstaigos (1.3. išvada).
7. Siekiant, kad pedagogų kvalifikacijos tobulinimo programos būtų įgyvendinamos kryptingai ir rezultatyviai, detaliau apibrėžti pedagogų kvalifikacijos tobulinimo programų (nacionalinio, institucinio lygio ir kt.) pobūdį, jų įgyvendinimą ir stebėseną, numatyti jų poreikį (1.1. išvada).
8. Siekiant, kad pedagogų kvalifikacijos tobulinimo teisinis reglamentavimas atitiktų dabartinę realią situaciją, atnaujinti su pedagogų kvalifikacijos tobulinimo įgyvendinimu susijusius teisės aktus (1.1. išvada).

Rekomendacijų įgyvendinimo priemonės ir terminai pateikti 1 priede „Rekomendacijų įgyvendinimo planas“.